

Küreselleşerek Yerli Olmanın Şaşkınlığı veya Kemal Tahir’i İşe Yaramaz Hale Getirmenin Hafifliği: Kemal Tahir, Tarih, Yerlilik ve Yerellik Üzerine¹

The Confusion Of Being Local By Globalising Or The Lightness Of Making Kemal Tahir Useless: On Kemal Tahir, History, Nativeness, Localness

Ertan Eğribel

Özet: Günümüzün toplumsal ilişkilerinde olumsuz olan şey yerlilik veya yerellik değil, belli özelliklerin mutlaklaşması ve satılacak, tüketilecek, taşra/esnaf kimliğine indirgenmesidir. Bu, geçmişte oryantalist seyyahların gittikleri şehri bir başka türlü tanımlayamayınca, öngörüntüye göre tanımlama çabasından başka bir şey değildir. Bu açıdan Kemal Tahir’in tarih ve yerlilik arasında kurduğu ilişki önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, tarih, küreselleşme, taşralaşma

Abstract: *The thing that has been negative in today’s social relations is not nativeness or localness but the absoluteness of certain characteristics and their reduction to the selling, consuming, periphery/store-keeper/merchant identity. This is only an effort of description according to a preview when the orientalist travelers couldn’t define the cities they went differently. In this aspect, the relation that Kemal Tahir created between history and nativeness is essential.*

Keywords: *Kemal Tahir, history, globalisation, becoming a periphery*

Kemal Tahir’in edebiyat-sanat anlayışı, toplum düşüncesi üzerine pek çok yazı yazdım, çağrıldığım toplantılara katıldım. Çorum’dan bir toplantı daveti gelince hiç düşünmeden kabul ettim. Bu kararında Kemal Tahir hakkında yazılı-sözlü davetlere katılma gayretim yanında, toplantı yerinin Çorum olması da önemli bir rol oynadı. Kemal Tahir’in yaşamında ve romanlarında Çorum’un ayrı bir yeri var. Ancak bu toplantıda döneminin egemen eğilimine uyararak “yerel” bir şeyler söyleme niyetinde değilim. Türkiye’de yeni üniversitelerin açılması ve çoğalmasıyla birlikte ortaya çıkan bir eğilim var. Anadolu’da üniversitelerde çalışan akademisyenler yerel idarecilerin, yerel seçkinlerin kendilerini çağırdıkları toplantılarda veya bundan bağımsız olarak kimi yazılarında buldukları şehrin özelliklerini, kimliklerini öne çıkarma gayreti içindeler. Bunu bir zenginlik olarak görüyorlar. Ancak sonuç hiç de öyle olmuyor. Tam tersine konu

¹ Hitit Üniversitesi tarafından 2 Nisan 2013 tarihinde düzenlenen “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Açılan Pencere: Kemal Tahir” başlıklı panelde yaptığım konuşmaya dayanmaktadır.

ve kendi disiplinleri açısından bir darlık içine girdikleri gibi buldukları şehrin özelliklerini de darlaştırıyorlar. Bu nedenle bu tür çalışmalar umulanın aksine olumsuz, kalıplaşmış/ mutlak ön-yargılara temel oluşturuyor. “Geçmişten Geleceğe Her Yönüyle Kağızman Sempozyumu”, “Her Yönüyle Güll Sempozyumu”, “Sarıgöl İlçesi ve Değerleri Sempozyumu” gibi örnekler düzenleyenlerin ve katılanların tüm iyi niyetine rağmen şehrin kimliğine katkı sağlayamıyor. Hele sosyologların buldukları bölgenin “ilçesinin sosyolojik analizi”, “yemek sosyolojisi”, “futbol takımları”, “dağ imgesi üzerinden kendisini kuran şehir”, “giyim kuşam”, “arıcılığın yapısı ve arıcılık faaliyetleri”, “özdeyiş ve maniler” gibi yazıları kendi alanlarıyla ilgili yüzeysellik gösterisine dönüşebiliyor. Giderek her şehrin kendisini, belli bir dağ, deniz, göl, tarihi bir gün, kaysı, leblebi, bal, gül, pastırma, kestane şekeri, pişmaniye, köfte, döner, baklava, lahmacun, üzüm, elma gibi turistik/marka tüketim ürünleriyle ve esnaflıkla özdeşleştirmesi vahim. Bu tür yakıştırmalar küreselleşmenin bir özelliği olarak gösteriliyor, her şehir (satacak bir şey bulmak için) kimliğini darlaştırdıkça (ironik bir biçimde taşralaştıkça) küreselleşiyor! Yerli olmaktan, yerleşmeden kast edilen öncelikle farklılaşmaktır. Günümüzde dünya egemenlik ilişkileri açısından kapsama ve dışlama süreçleri zamana ve mekana bağlı olmayan (tarih-dışı) yerelliği empoze etmektedir.

Şehirlerin kimliklerinin böyle darlaştırılmasına, farklılaştırılmasına sonuçları açısından karşı çıkmak gerekiyor. Tarih, toplum, uygarlık ilişkilerinden kopuk olarak öne çıkarılan bu özelliklerin mutlaklaşmasıyla şehir/insan horlanıyor. Bu olumsuzluk yerliliği, yerelliği ön-görünüşe göre tanımlamaktan, darlaştırıp, sonra küçümsemekten kaynaklanıyor. Şehrin kendisini övmek için kullandığı bir özellik, bir başkası tarafından mutlak bir kalıp olarak kullanıldığında, tam tersine olumsuz, içe dönük, kısır, sıradan bir niteliğe dönüşüyor. Elbette terslik o özellikte, yerlilik veya yerlilik değil, özelliğin mutlaklaşması ve satılacak, tüketilecek, taşra/ esnaf kimliğine indirgenmesindedir. Bu, geçmişte oryantalist seyyahların gittikleri şehri bir başka türlü tanımlayamayınca, ön-görünüşe göre tanımlama çabasıyla başka bir şey değildir. Bir yabancı olarak şehir ile bütünleşmeden gelip-geçici bir ilişki kurulurken yüzeysel, dışsal bir özelliğin mutlaklaşması kaçınılmaz oluyor. Esas terslik günümüzde bu “turist bakışı”nın içselleşmesidir. Bu durum yerlilik, yerlilik, bütünleşme, yakınlık kurma, kaynaşma ilişkisini yeniden tartışmamızı gerekli kılıyor. Bu toplantı bunun için bir fırsat. Yerlilik, yerlilik derken kendi kimliğimizi ifade edemez hale geliyoruz. Günümüzde yerlilik, yerlilik bize yabancı, dışlaşmış, edilgen, sınırlı bir gerçekliği ifade ediyor. Turist bakış açısının içselleştirmesini Batılaşma çabası içinde günümüzde geldiğimiz yer ile açıklamak gerekir. Kemal Tahir’in görüşleri bu açıdan meseleyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Konuya Çorum’dan bakacağız. Ama bütün ile ilişkisi dışında değil. Kemal Tahir’in tarih, yerlilik, yerlilik anlayışı çerçevesinde bu konuyu tartışacağım.

Kemal Tahir için Çorum’a bir toplantıya geldiğinizde aralarında bir bağın kurulması neredeyse kaçınılmaz. Kemal Tahir ile Çorum ilişkisi edebiyatımızın da bir konusu haline gelmiş durumda. Kemal Tahir roman kahramanlarının birçoğunun

hangi kökenden gelirse gelsin Çorum ağzıyla konuşması, Çorum ile ilişkili romanlarında tarih, dil, folklor, köylülük ile kurduğu ilişki bunların şehir romanlarıyla olan bağlantısı belli değerlendirmelerin gündeme gelmesine neden olduğu gibi, kurmuş olduğu bu ilişki tartışma ve eleştiri konusu da olmuştur. Konu sadece belirttiğim bu özelliklerle de sınırlı değil. Kemal Tahir kendisini bir Türk sosyalisti, Türk romancısı olarak tanımlarken “yerli” olmaya özel bir önem veriyor. Kemal Tahir’in Türk romanında ve Türk toplum düşüncesi içindeki yerini ortaya koymak isteyen pek çok kişi de onu yerli olarak tanımlıyor. Kemal Tahir’in adı, romanları, düşüncesi yerlilik ile özdeşleşmiş bir durumda. Türk romanı, Türk sosyalizmi dediğimizde ilk akla gelen isimlerden birisi değil, en önemlisi. Günümüzde yerlilik ile yerellik kavramlarında bir anlam, değer kayması, hatta değersizleşme var. Bunun nedeni bütünsel dünya görüşünden bağımsız bir yerlilik, yerellik anlayışının öne çıkmasıdır. Bütünsel tarih ve toplum anlayışı otoriterlik, tepeden inmecilik olarak görülüyor. Bütünsel açıklamalar gözden düşerken tarihten bağımsız bir biçimde yerlilik, yerellik gündeme getiriliyor. Bu değişim küresel ile yerel arasındaki eşitsiz dengenin benimsenmesinden, kendi adımıza söz söyleme çabasından vazgeçmemizden kaynaklanıyor. Küre-yerelleşme sadece devlet-merkezli yerliliğe, Türklüğe, modernleşmeye karşı bir anlam içermiyor aynı zamanda küresel ve yerel olan arasında farklılaşmayı, toplum ve tarih-dışı (post-modern) bir bakış açısını da zorunlu hale getiriyor. Bu nedenle yerlilik, yerelleşme Doğu-Batı çatışmasında yerimizin ve rolümüzün, tarihin değersizleşmesine dönüşüyor. Küreselleşme içinde yerlilik, yerellik (etnisite, din, cins, ekoloji temelinde) mevcut düzene eklenirken taşralaşma çabası olmaktan öteye gitmiyor. Batı’nın konumunda/üstünlüğünde bir değişiklik olmadan modernleşme-gelenek-küreselleşme arasında kurulan karşıtlıklar yeni sorunlara neden olacaktır.

Türkiye’de yerlilik, yerellik konusunda geniş bir literatür var. Ancak yerliliğin, yerelliğin tanımında bir ortaklık söz konusu değildir. Bu nedenle tartışmalarda bir bütünlük, zenginleşme, süreklilik ve bütünlük sağlanmadığı gibi tam tersine dönem değiştikçe bir önceki dönemde savunulan yerlilik görüşüne tam karşıt bir biçimde yeni yerlilik anlayışları savunulmaktadır. Yerlilik, yerellik karşı tarafı suçlamaya, aşağılamaya yarayacak biçimde kullanıldığı gibi bir üstünlük olarak da gösterilebilmektedir. Giderek yerlilik, yerellik toplum sorunları anlamımıza, sorunlar üzerinde etkili olmaya değil kafa karışıklığına neden olmaktadır. Bu nedenle yerliliğin, yerelliğin tarih dışı, bilinç dışı, yer kapma, pay dağıtma, çete dayanışması anlamında “hemşehriliğe” dönüşmesi de yadigarlanmaktadır. Bu kargaşada öncelikle yapılması gereken aynı olaydan, kavramdan söz edip etmediğimizin açıklıkla ortaya konması gerekir. Bu açıklıkla ortaya konursa tartışmalarda bir düzen sağlanacağı gibi görüş birliği, ortaklık sağlanamasa bile hiç olmazsa herkesin açıkça nerede durduğu, neyi benimsediği dürüstlikle ortaya konmuş olacaktır. Toplumlar arası ve toplum içi ilişkilerde billurlaşmış belli çıkarlar, ayrıcalıklar, farklılıklar nedeniyle yerlilik, yerellik tartışmasında taraf olmak kaçınılmazdır. Bu konuda tarafsız kal-

mak gibi bir durum söz konusu olmayacağına göre hiç olmazsa bilimsel, siyasi dürüstlüğü korumak gerekir. Yerlilik anlayışını bütünsel dünya görüşü, tarih anlayışı dışında ortaya koymak, tanımlamak mümkün değildir. Bu nedenle önce bizim de benimsediğimiz Kemal Tahir'in yerlilik/tarih anlayışını tanımlamamız, kaynaklarını ortaya koymak gerekiyor. Burada ölçüt sadece geçmişin değil günümüzün de açıklanması ve geleceğe yönelik bir perspektifin ortaya konmasıdır. O zaman yerlilik, yerlilikle ilgili özellikler, eleştiri ve açıklamalar da daha anlaşılır hale gelecektir.

Türk sosyolojisinde yerlilik, yerlilik tartışması Osmanlı sonrası yeni yönelişimizi ve farklılığımızı savunmak için gündeme gelmiştir. Resmi görüş "*kültür ve uygarlık*" ayrımı ile iki sorunda karşılaştığı zorlukları aşmayı amaçlamıştır. Kültür ve uygarlık ikiliği hem Batıcılığa seçimini savunmaya, hem de Osmanlılıktan vazgeçmemize kuramsal temel sağlamaktadır. Kültür ve uygarlık, Osmanlı-Türk veya devlet-toplum ikiliği Osmanlı'dan vazgeçmeniz yanında devlet-merkezli yeni yerlilik, yerlilik anlayışına geçerlilik kazandıracaktır. Anadoluculuk, Türkçülük, memleketçilik, halkçılık, ulusçuluk bu anlamda devlet merkezli yerliliğin/milliliğin temeli olarak görülmüştür. Bu milli/yerli özellikler aynı zamanda Batı üstünlüğü ve uygulamaları karşısında belli bir direnci, bağımsızlığı belirtmektedir. Bu açıdan yeni devletin kuruluş özellikleriyle, Milli Kurtuluş Savaşı ile bağlantı kurulmuştur. Bunun bir de resmi tanımı vardır. Kültür-uygarlık ayrımı ve yönelişinde yerlilik/millilik (Osmanlılıktan vazgeçme ve Batılılaşma çerçevesi içinde) resmi görüş tarafından 1927'de *Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Laiklik* olarak tanımlanan 4 ilkeye, 1931 yılında *Devletçilik ve İnkılapçılık* ilkeleri eklenerek "6 Ok" kavramıyla ifade edilmiştir. Yerliliği temsil eden 6 Ok amblemi dönemin tek partisinin bayrağı olarak benimsenmiş, 1937 yılında da Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na eklenmiştir. Bu ilkeler aynı zamanda toplumu da dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Kemal Tahir köy ve şehir romanlarında Osmanlı karşıtı devlet merkezli "*Batıcı-milli-yerlilik*" anlayışının temelsizliğini ele almıştır. Resmi görüş eleştirisi bu bağlamda ortaya çıkmıştır. Batı örneği bir toplum yaratma çabasının toplumumuzda dayanağı ve başarı şansı yoktur. Batıcılığa seçimini yapanlar da bunu bilmekte ve Batı örneği bir toplum yaratmaya temelde girişmemişlerdir. Toplumun Batı kimliği almadan Batı'ya yöneliş resmi görüşe paralel yeni yorumlarla içe dönük olarak Türklüğe, Anadolu'ya, köylülük, folklor, din ve tarih özelliklerine dayandırılmıştır.

Türkiye'de Batıcılığa dayalı toplumsal değişme ve yerlilik anlayışı düz bir hat izlememiştir. Ancak buna rağmen bir süreklilikten söz edilebilir. Batı'yla işbirliği, Batı yandaşlığı tartışma konusu olmazken, Batı ile özdeşleşmekten kaçınılmıştır. Yeni devletin kuruluş özellikleri ve ideolojisinde, resmi tarih anlayışında da bu vardır. Osmanlı'dan vazgeçme bile Batı güdümünden kurtulma ve Batı'ya karşı bir direnç, bağımsızlaşma girişimi olarak tanıtılmıştır. Toplum olarak Batı koşullarını paylaşmadığımız gibi Batı çözümünün toplumda başarı şansı da tartışmalı olduğu için zorunlu olarak bu tutum benimsenmiştir.

Devletin Batıcılaşma seçimini rağmen Batı ile ilişkilerin kazandığı özelliklere bağlı olarak kültür ve uygarlık ilişkisi ve yerlilik anlayışı yeni yorumlarla özel bir biçim ve ayrı anlam kazanmıştır. Devlet-merkezli Batıcı-millî yerlilik anlayışı 1950'lerde sağ-muhafazakar kesim tarafından zihniyet ve kültür temelî olarak Sovyetler Birliği'ne karşı bir direnç unsuru olarak öne çıkarılmıştır. İktisat ile kültür arasındaki ayırım ve ilişki yeni yönelişimiz doğrultusunda farklı birlikteliği belirtmektedir. Bu açıklama devlet-merkezli yerlilik anlayışı açısından sağ-muhafazakar kesim yanında Batıcı-sol kesim içinde de etkilidir. Bu dönemde iktisadi açıdan eksik, bozuk, çarpık olarak tanımlansa da özgün, farklı bir toplumsal yapıdan söz edilmektedir. Sağ-muhafazakar kesimde de bu anlamda görüşler bulmak zor değildir. Ancak iktisat, zihniyet ve kültür farklılığı ABD'ye yanaşmak için engel olmayacaktır. Kültür ve zihniyet farklılığı ABD ile işbirliğine bir engel olarak görülmezken, modern Batı toplum modeliyle her yönüyle özdeşleşmekten kaçınılmıştır. Bunun ayrı bir versiyonu Türkiye'de Batıcı-sol için de geçerlidir. *"Türkiye'de Modernleşme"* veya *"Türkiye'nin toplum yapısı"* adını taşıyan pek çok kitapta bunu bulmak mümkündür. Özellikle 1960 sonrasında resmi görüşün sosyalist yorumuna bağlı Kemalist-sol çevreler (resmi görüşün anti-komünizm görüşüne karşıt olarak) anti-emperyalizm, anti-kapitalizm savunusuyla ABD uygulamalarına karşı belli bir direnci, yerliliği belirtmektedir. İktisat ile kültür arasında mekanik bir ilişki kurulsa da siyasi anlamda Batı ile özdeşleşmek istenmemiştir. Ancak Batıcı-sosyalizm anlayışını savunmakta ve Sovyetler Birliği'ne yanaşmakta tereddüt yoktur. 1950 ve 1960'lı yıllarda Batıcılaşma seçimine rağmen temel sorun Batı ile özdeşleşmektedir. Bu nedenle Batı güdümüne girmek, Sovyetler Birliği veya Amerikan etkisi tartışılmış, farklı tarafların birbirini suçlaması da ABD ve Sovyetler Birliği güdümüne girmek biçimindedir. Her iki taraf açısından da dünya egemenlik ilişkileri açısından dönemin önemli tartışmalarından biri *"kültür emperyalizmi"* çerçevesindedir. Sonuçta Türkiye'de çeşitli siyasetler Batı yandaşlığını sorun etmezken, siyasi yönelişlerini bu yönde tanımlarken, toplum olarak Batı ile tam bir özdeşlikten söz etmekten kaçınmışlardır. Bu anlamda devlet-merkezli yerlilik ve resmi görüşün farklı yorumları Batı dünya egemenlik örgütlenmesine karşı belli bir direnç unsuru olmayı sürdürmüştür.

1980 sonrasında Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi ve tek-merkezli ABD dünya egemenliğinin ortaya çıkmasıyla, Batı içi çelişkiler ortadan kalkınca, her iki görüş de dayanaklarını kaybederek Batı'ya karşı bir direnç unsuru olmaktan çıkmıştır. Küreselleşme bugün Batı ile özdeşleşmeden, Batı-dışı modernlik, yerlilik, yerlilik anlayışıyla siyaset ve toplum düzeyinde bütün yönleriyle ABD egemenliğine uyuma dönüşmüştür. Kemal Tahir'in 1950'li, ve özellikle 1960'lı yıllardaki resmi görüş ve Batı-sosyalizmi karşıtı Türk sosyalizmi anlayışı, Doğu-Batı çatışmasına dayalı yerlilik anlayışı bu nedenle günümüzde de önemlidir. Her iki kesimin geçmişte ve günümüzde Kemal Tahir'e mesafeli yaklaşımının nedeni budur. Batı sosyalizmi savunusuyla resmi görüşün köktenci anlayışını sonuna kadar götü-

rerek marjinalleşen sosyalist-sol, bugün yine Batı modeli küreselleşmeci yerlilik, yerellik anlayışıyla topluma ve tarihe yabancılaşmıştır. Geçmişte anti-komünist ABD eksenli milliyetçiliği, Türk-İslam sentezini savunan sağ-muhafazakar kesim Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrasında kolayca küreselleşmeci sol anlayış ile bütünleşmiştir. Her iki siyaset de kendilerini devlet-merkezli yerlilik anlayışı dışında tanımlarken, kültür ve yaşam tarzı düzeyinde de ABD eksenli yeni dünya düzenine eklenmişlerdir. Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrasında ABD Batı kimliği ile özdeşleşmeden Batı'nın öncüsü ve sözcüsü olmayı üstlenmiştir. Küreselleşme ile modernleşme arasındaki farklılık ve çatışma buna dayanmaktadır. ABD dünya egemenliği çerçevesinde hem Batı'yı, hem de Doğu'yu kendine göre yeniden örgütlemektedir. ABD, Doğu ve Batı arasında geleneksel ilişkiler dışında kendisine bağlı yeni ilişkiler kurarken toplumların yeri ve rolü, devlet-merkezli yerlilik, yerellik önemli olmaktan çıkmıştır. Devletin etkinliğinin sınırlandığı, tarih-dışı, mutlak, etnik, dini, cins kimliklerine dayalı yerelleşme ABD eksenli dünya egemenliğini pekiştirmektedir. ABD dünya egemenliğini sürdürmede araçlara gerek duymadığı gibi bu araçlar vasıtası ile mevcut siyaseti etkilemek de mümkün olmamaktadır. Batı içi çelişkilerin ortadan kalkmasıyla çoğul Batılaşma seçeneklerini savunan karşıt siyasi kadrolar küreselleşme savunuculuğu ile birbirine yaklaşmışlardır. Küreselleşme artık devlet düzeyinde resmi görüştür. Modern anlamda yerlilik anlayışı gözden düşerken ABD eksenli küreselci yerlilik, yerellik öne çıkmıştır.

Türkiye'de kültür-uygarlık ayırımına dayalı devlet-merkezli yerlilik, yerellik anlayışı günümüzde küre-yerelleşme ayırımı içinde ele alınmaktadır. Bu çerçeve değişimi Batı ile ilişkili modern yerlilik ve yerel anlayışını değiştirmiştir. Modernleşme ile küreselleşme veya ulus ile etnik-dini kimlikler arasındaki gerilimli ilişki bundan kaynaklanıyor. Bütün ile yerel arasında kurulan ilişki değişince yerelliğin anlamı ve çapı da değişmiştir. Ancak bu değişim içinde süreklilik gösteren ve yerelliği tanımlayan Batı'ya yönelişimizdir. Doğulu, dini, yerel kimlik özellikleri Batı ile işbirliği ve Batı üstünlüğü temelindedir. Modernleşme çerçevesi içinde kültür ve uygarlık ayırımına dayalı yerellikten devlet, ülke ve toplum çapında "Türkçülük", "Anadoluculuk", "memleketçilik", "halkçılık", "ulusçuluk", "milliyetçilik" biçiminde söz edilirken, küreselleşme içinde yerelleşmenin birimi etnik, dini, cins kimlikleridir. Kültür ve uygarlık ayırımı içinde devlet-toplum merkezli yerlilik, millilik anlayışı Batı karşısında belli bir direnci belirtirken günümüzde bu özellikler eleştiri konusu olacak, küreselleşme anlayışına dayalı yerlilik, yerellik anlayışı devlet-merkezli resmi görüş eleştirisine dayandırılacaktır. Günümüzde küreselleşme "zamanın ruhu" olarak kaçınılmaz olarak tartışma dışı görülmektedir. Buna karşılık devlet-merkezli yerlilik sorunların kaynağı ve otoriterlik olarak eleştirilmektedir. Modernleşme tartışmaları küreselleşmeyle birlikte çözüme kavuşturulmuş, geride kalmış tartışmalar olarak görülmektedir. Geçmişte kültür düzeyinde gündeme gelen (Doğu-Batı çatışması değil) Doğu-Batı farklılığı açıklamaları belirgin bir derin-

lik ve direnç taşımaktan uzak, Doğu ve Batı kimliklerin inkarına dayalı, Batı-dışı modernlik anlayışıyla önemli olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle devletin ve toplumun etkinliği sınırlanırken, direnci ortadan kalkarken bölgesel, kültüre dayalı yerelleşme/taşralaşma vurgusu (özgürleşme olarak) öne çıkacaktır.

Günümüzde yerellik devlet-toplum örgütlenmesi dışında veya yanında ama her koşulda modern devlet-toplum örgütlenmesinin alanını daraltarak kendi bağımsız yapılarını oluşturarak küreselleşmeyle bağlantı kurulmasını belirtmektedir. Küreselleşme toplum/uygarlık kimliklerini parçalayarak, tarih dışı çok parçalı mekan ve kültüre indiriyor. Yerelliği etnik, dini, cinse dayalı olarak birbirine karşıt, farklı kimlikler biçiminde mutlaklaştırıyor. Küresel ile yerel ilişkisi içe kapanık kültürel öğeleri belirttiği gibi aynı zamanda coğrafi özellikleri itibariyle farklılık gösteren çeşitli bölgelere, şehirlere dayanmaktadır. Bu nedenle yerlilik, yerellik kültürel ve coğrafi bir ayırımın/dışlamanın göstergesi olarak öne çıkacaktır. Siyasi, etnik, dini, iktisadi, coğrafi farklılıklar özel ve mutlak olarak kabul edilirken bütünsel anlamda dünya görüşleri, siyaset/çözüm arayışları otoriterlik olarak eleştiri konusu olacaktır. Yerel-küresel ilişkisi giderek daha da darlaştırılarak ölçek/birim olarak bir markaya veya kişiye, kişinin evine kadar indirgenecektir. Bu durumda dünya sorunları üzerinde bütünsel bir görüş geliştirmek, toplumca bu sorunlar üzerinde etkili olmak, değiştirmek, yakınlık kurmak, tartışmak imkanı ortadan kalkıyor. Bütünlük ABD eksenli küresel egemenlik düzeni içinde çeşitli farklılıkların asimetrik güç ilişkilerinin eklenti birlikteliği ve dengesizliği olarak görülüyor. Bu değerlendirmeler bütün ile yerlilik, yerellik arasındaki ilişkiyi temelde değiştirmiştir. Kemal Tahir'in bu tür koşullara dayalı bir yerlilikle, yerelleşme ilişkisi yoktur. Geçmişte Kemal Tahir'i yerli (Osmanlıcı, Türk sosyalisti, devletçi, Doğu savunucusu) diye eleştirenler, bugün küreselleşerek yerelleşmişlerdir! Bugün de bu değerlendirmelerinde bir değişiklik yoktur.

Kemal Tahir'i geçmişte evrensel/Batı değerleri adına yerli diye eleştirenlerin, suçlayanların bugün Türklüğe ve sosyalizme karşıt ABD eksenli yerliliğin, yerelliğin şampiyonluğuna koşulmuşsa bunda bir terslik yoktur. Bir terslik varsa bunun Kemal Tahir'den kaynaklanmadığı açıktır. Günümüzde küreselleşmeci toplumsal değişme anlayışı kendisini modernleşme-devlet karşıtı yerlilik ile ifade etmektedir. Devlet-merkezli yerlilik anlayışı etnik, dini mutlak kimliklere, ekolojik/bölgesel özelliklere dayalı yerlilik, yerellik anlayışı ile yer değiştirmiş ve günümüzde resmi görüş haline gelmiştir. Bu nedenle geçmişte resmi görüş ve yorumcularının savunduğu devlet-merkezli yerlilik anlayışı, Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Laiklik, Devletçilik ve İnkılapçılık ilkeleri eleştiri konusu olacaktır. (Ancak Batıcılığa seçiminde, Batı'ya verilen üstünlükte bir değişiklik yoktur. Geçmişte Batılılaşmayı savunan farklı kadroların yeni dönemde modernleşme karşıtı küre-yerelleşmeyi bu kadar çabuk ve yaygın bir biçimde benimsenmesi bu nedenledir.) Kemal Tahir'in Batı veya ABD eksenli yerlilik, yerellik anlayışıyla ilgili yoktur. Günümüzde bunla-

rın Kemal Tahir'e ilgi göstermesinden de kuşku duymak gerekir. Batıcılığa eleştirisini Batı dünya egemenliği yerine Cumhuriyet'in kuruluşu ve yakın tarih eleştirisine dönüştürerek anti-Türkçülük, anti-Osmanlılık, anti-komünizm savunuculuğu yapılması yeni-dünya düzeninin uygundur. Kemal Tahir'in romanlarındaki görüşlerini bağlamından kopararak yeni döneme uyarlanan dizilere ("*Esir Şehrin Mahpusu*", "*Yol Ayrımı*", "*Kurt Kanunu*") halkın ilgi göstermesi yapılan işi Kemal Tahir'den ayırmasından kaynaklanmaktadır. Toplum, Kemal Tahir romanları ve düşüncesi arasında bağlantıyı sağduyusuyla ayırt etmekte ve adı kullanılarak yapılan işe ilgi göstermemektedir. Kemal Tahir romanlarında Cumhuriyet dönemi veya Batıcılığa sürecinin belli aşamalarında ortaya çıkan sorunları yüzyıllardır süren Doğu-Batı çatışmasının bir uzantısı olarak ele almıştır. Roman kahramanlarının bütün iyi niyetine ve dirençlerine karşılık Batıcılığa siyasi seçimlerinden kaynaklanan debelenmeleri kişisel ve toplumsal dramı ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamdan koparıldığında Kemal Tahir dönem romanları darlaşmakta ve devlet-merkezli yerlilik karşıtı küresel yeni ilişkileri doğrulamaya dönüşmektedir.

Günümüzde Kemal Tahir'in gündeme geliş biçimi kendi görüşleri ve tarih anlayışı dolayısıyla değil Batıcı-kökten Kemalist, sosyalist çevrelerin o'na yakıştırdığı "*Kemal Tahir karşıtı*" görüşleri üzerindedir. Cumhuriyet ve devlet karşıtı, anti-Kemalist, Osmanlıcı olarak Kemal Tahir'e yöneltilen suçlamalar, polis iddiaları bugün küreselleşme etnisiteye, dine dayalı yerelliğin meşrulaştırılmasına dayanak olacak biçimde gündemdedir. Geçmişte militan Kemal Tahir karşıtlarının Kemal Tahir görüşlerinin temelsiz, yersiz-utangaç savunucusu olmaları buna dayanmaktadır. Kemal Tahir'e küresel yeni ilişkilere uygun bir yerlilik, yerellik yakıştırma çabası kendi düşünsel bağlamından kopuk bir biçimde günümüze göre yorumlanmasından kaynaklanıyor. Giderek küresel ilişkilere uygun yerel, yerli bir sözcüye dönüştürülüyor. Kemal Tahir'in yeniden gündeme gelişinin nedenlerinden birini bu çaba oluşturuyor. Kemal Tahir düşüncesini günümüz verili ilişkilerine göre değerlendirildiğinde ya belli eksiklikler bulunacak, yada görüşleri kendi bağlamından koparılarak bugünü doğrulayacak biçimde kullanılacaktır. Esas doğru ve geçerli yöntem Kemal Tahir'i günümüze göre yorumlama çabası yerine kendi görüşlerinden (tarih/yöntem anlayışından) yola çıkarak bugünü açıklama çabası olmalıdır. Sıklıkla vurguladık. Kemal Tahir öncelikle bir Türk sosyalisti ve Türk romancısıdır. Doğu ve Türkiye adına, Batı dünya egemenliğine karşı Türk toplum ve tarihinin, Doğu uygarlıklarının savunucusu ve sözcüsüdür. Doğu-Batı çatışması içinde Türkiye'den, Doğu halklarının çıkarlarından yana olduğu için yerlidir. Sosyalizm ve roman anlayışının kaynağı da budur. Kemal Tahir'in düşünce mirasını, günümüze olan sözünü değerlendirirken buradan yola çıkmak gerekir. Kemal Tahir'i küre-yerelleşmenin savunucusu yapmak ve çalışmalarına da buradan bakmak görüşlerini tepetaklak etmektir. Bu rastlantı değildir. Amerikan eksenli yeni-Osmanlılık-İslamcılık görüşlerinin gündeme geldiği yeni dönem ve koşullarda bu tersine çevirme işi de anlaşılır hale gelecek-

tir. Batı soygununa ve egemenliğine karşı olan Kemal Tahir'i küre-yerelleşmenin savunucusu haline getirmek için öncelikle tarih görüşü darlaştırılmaktadır. Batıcı Kemalist, sosyalist kesimlerin yönelttiği suçlamaların Kemal Tahir'i değerlendirmede kullanılması buna yöneliktir. Kemal Tahir'in bu biçimde gündeme geldiği bir dönemde Kemal Tahir düşüncesini zenginleştiren Baykan Sezer'in adının İstanbul Sosyoloji bölümünden silme çabası günümüzdeki yeni yönelişi gösterecektir. Her koşul ve dönemde, dünya tarihi mirasından, Doğu-Batı çatışması ve Osmanlılık ilişkisinden nasıl yararlanılacağımızın ölçütü Kemal Tahir-Baykan Sezer düşüncesi aracılığıyla. Bu bize tersine çevrilmiş dünyanın sorunlarını da anlamamızı sağlayacaktır.

Günümüzde Türkiye ve Doğu'nun sorunlarının kaynağı Batı olmaya devam etmektedir. Ancak günümüz sorunlarını ön-görünümlerini saptamakla yetinmek yerine kaynağına inmek gerekmektedir. Böylece sorunların temelini tanımak, gündelik, yüzeysel önlemlerle boşuna uğraşmamış olacağız. Kimliğimizi ve varlığımızı bu kadar bağlayan bir konuda yüzeysel kalmak, bu ayrımın sadece günümüzdeki görünümünü saptamakla yetinmemiz mümkün değildir. Kemal Tahir'e olan ilgimizin ve günümüz için de yararlanacağımız özelliği budur. Batı egemenliğini tartışmak, dünya sorunları üzerinde kendi çözümümüzü söylemek, sorunlar üzerinde etkili olmak için rolümüzü ve yerimizi tanımamız bir zorunluluktur. Günümüz eşitsiz dengesi ve kavram kargaşası karşısında tavrımızı daha başta belirtmemiz gerekiyor. Bu aynı zamanda Kemal Tahir düşüncesinden nasıl yararlanacağımızın da koşuludur. Kemal Tahir'in Çorum ile kurmuş olduğu ilişki de bu çerçevede içinde Anadolu insanının 1000 yıllık tarihi birikimini, siyasi cevherini/yatkınlığını göstermektedir.